

انقلاب جهانی، محروم از سکوی جهانی!

بررسی جایگاه رسانه‌های نوین و شبکه‌های اجتماعی در تحولات اخیر دنیا

مصاحبه با حجه الاسلام محمد کرباسی فعال فضای مجازی و مدیر مؤسسه رسانه ای فمتا

فرهنگ پویا: ضمن تقدیر و تشکر از زحمتی که قبول فرمودید، چندی پیش حضرت آقا در بیاناتشان به مسئله تحول جهانی پرداختند و روی مسئله عدم غفلت جامعه از این موضوع تأکید فرمودند. شما به عنوان کسی که در حوزه رسانه پژوهش می‌کنید این سؤال را داشتیم که نقش رسانه در زدودن این غفلت یا ایجاد این غفلت چیست؟

استاد: بسم الله الرحمن الرحیم امیدوارم این گفت و شنود ما مورد رضایت امام زمان (علیه السلام) قرار بگیرد و بتواند در خدمت پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی باشد. همانطور که اشاره فرمودید تحول جهانی و افول قدرت‌های بزرگ که در حال رخ دادن است، طبیعتاً در بستر فضای فیزیکی این اتفاق به خوبی دارد اتفاق می‌افتد. رهبری در فرمایشاتشان فرمودند از یک سو قدرت‌های بزرگ دارد قدرتش افول پیدا می‌کند و توان آنها دارد کاسته می‌شود و از آن طرف قدرت‌های جدیدی دارند رشد می‌کنند و تأکید می‌کنند که مردم و مسئولان باید مراقب باشند غفلت نکنند. مثال‌هایی را می‌زنند که قبلاً غفلت‌هایی صورت گرفته که براساس آن غفلت جوامع مختلف آسیب دیدند. لذا باید این بستر را به خوبی بشناسیم تا به خوبی بتوانیم انجام وظیفه کنیم و خدایی نکرده جزو آن غافلین نباشیم.

من حالا ناظر به فضای کاری‌ای که مشغول به آن هستیم یعنی فضای مجازی، احساس می‌کنم آن افول قدرت نظام سلطه و جبهه استکبار که در بستر فضای فیزیکی دارد اتفاق می‌افتد. متأسفانه در فضای مجازی کمتر است یعنی در حوزه فضای مجازی ما می‌بینیم سکوهایی پر کاربرد سکوهایی

است می‌بینیم آن واژه‌ای که بالا می‌آید و اصطلاحاً ترند می‌شود یک تعداد خیلی عجیبی بود.

استاد: همین‌طور است باز یکی از دوستان در همان اغتشاشات سال گذشته یک رصدی کرده بودند ده صفحه برتر تویتر که بیشترین تعداد هشتک مهسا امینی را کار کرده بودند ایشان رصد کرده بود بین ده صفحه اول تعداد قابل توجهی دو سه ماه بیشتر نبود که صفحه‌ای ایجاد شده بود و بررسی کرده بود در عرض یک بیست و چهار ساعت چندین هزار توییت زده بود یعنی کاملاً نشان می‌دهد ربات است و با عنایتی که مدیریت شبکه دارد این بستر را در اختیار سرویس قرار می‌دهد عرضم این است که در حوزه فضای مجازی متأسفانه این تأخیر را داریم درحالی‌که به نظر می‌رسد جمهوری اسلامی ایران طی این سال‌های اخیر به برکت خون شهدای مقاومت و سردار شهدا حاج قاسم عزیز به قدرتی جدید در حال تبدیل شدن است. این امر، مورد تصدیق بسیار از کارشناسان خبره دنیا در حوزه سیاسی است ولی در حوزه فضای مجازی ما متأسفانه این تأخیر را داریم و الان درحالی‌که به سادگی می‌توانیم و باید یک سکوی جهانی در تراز اینستاگرام و تویتر نه بلکه برتر از آنها داشته باشیم که نداریم. ایران اسلامی ما می‌تواند یک چنین سکورا در پهنای دنیا عرضه کند در نقاط مختلف هم مخاطبین قوی و خوبی را می‌تواند جذب کند که بیایند استقبال کنند شما خبر دارید آن سکوی «ویراستی» که یکی دو سالی است فعال شده چند ماهی است که خیلی بیشتر سر زبان‌ها افتاد و کاربران زیادی در آن عضو شدند مستحضرید که بخش قابل توجهی از کاربرانش مربوط به کشور یمن و جبهه مقاومت و فلسطین و لبنانی‌ها هستند اینها موقعیت‌های خیلی مثبتی است که کشور ما در حوزه فضای مجازی دارد.

فرهنگ پویا: فکر کنم قبلاً باید به این سؤال پاسخ بدهید که اصلاً چه لزومی دارد که ما با وجود دست برتر داشتن در میدان، در رسانه هم دست برتر را داشته باشیم. به قول یکی از دوستان ما موشک نقطه‌زن داریم آیا رسانه نقطه‌زن هم می‌خواهیم یا نه؟!

استاد: اگر اشتباه نکنم اردیبهشت سال ۹۵ (یعنی هفت سال پیش بود که طبیعتاً توسعه شبکه اجتماعی به مقدار الان نبود ضریب نفوذ اینترنت و پیام‌رسانی‌ها آن قدر گسترده نبود) حضرت آقا یک دیداری با معلمان داشتند.

آنجا می‌فرمایند که امروز مردم در فضای مجازی تنفس می‌کنند بعضی‌ها آنجا زندگی می‌کنند این تعبیر تنفس که در ادبیات جدیدش به آن جنگ روایت‌ها می‌گویند قطعاً قابل توجه هست می‌خواهم عرض کنم رهبری

مجازی اصطلاحاً می‌گویند خدمات پای کاربردی از قبیل موتورهای جستجوی و سیستم عامل شبکه‌های اجتماعی اینها عموماً تحت سلطه رژیم آمریکاست سکوهایی آمریکایی سکوهایی صهیونیستی هستند که در سراسر جهان دارند فعالیت می‌کنند بیشترین تعداد دنبال‌کننده و کاربر را دارند و طبیعتاً به شدت هم تأثیرگذار هستند در رابطه با بحث ما می‌توانیم بگوییم یکی از بزرگ‌ترین تأثیرگذاری که اینها دارند مانع انعکاس رسانه‌ای این افول هستند بلکه آن را وارونه نشان می‌دهند و آن قدرت را خیلی بزرگ کرده و به صورت کاریکاتوری به مخاطب نمایش می‌دهد. آنها مدعی هستند شبکه اجتماعی یک بستر کاربرمحور است یعنی آنی که تأثیرگذار است فرد کاربر است که تصمیم می‌گیرد چه محتوایی را بارگذاری کند مخاطبش تصمیم بگیرد چه محتوایی را دانلود کند بازدید کند و این کاربران هستند که تأثیرگذار هستند درحالی‌که حضرتعالی مستحضرید مدیریت شبکه اجتماعی نقش بسیار جدی را دارد یک نمونه عرض کنم زمانی که مدیر شبکه اینستاگرام منصوب شد صفحه وزارت امور خارجه اسرائیل در تویتر رسماً پیامی را منتشر کرد و تبریک گفت به فردی که به مدیریت اینستاگرام منصوب شده گفت خیلی خوشحالیم که یک صهیونیسم مدیر اینستاگرام شده یعنی مدیریت یک تأثیری دارد اگر قرار بود فقط کاربر باشد و آن مدیر همین‌طور صرفاً چهار تا دکمه بزند که تبریک گفتن نیاز نداشت.

فرهنگ پویا: یک نکته دیگر در ماجرای اغتشاشات سال گذشته می‌بینیم بعضی از کلیدواژه‌ها به صورت میلیونی ترن می‌شد که تعداد فارسی زبان‌ها مگر در تویتر چقدر

**اگر اشتباه نکنم
اردیبهشت سال ۹۵
حضرت آقا دیداری با
معلمان داشتند و آنجا
درباره فضای مجازی
صحبت‌هایی را می‌فرمایند.
آنجا می‌فرمایند که امروز
مردم در فضای مجازی
تنفس میکنند. بعضی‌ها
آنجا زندگی می‌کنند. این
تعبیر «تنفس» قطعاً قابل
توجه است.**

این دیدبان عمیق جمهوری اسلامی ایران هفت سال پیش این مسئله را دارد تذکر می‌دهد و چقدر تعبیر دقیق است یعنی در عین حال که یک تعبیر دقیقی است عموم مردم هم می‌توانند این تعبیر را درک کنند مردم دارند تنفس می‌کنند یعنی بستر زیست مردم است مردم دارند آنجا زندگی می‌کنند طبیعتاً فضای مجازی قابل تفکیک از فضای فیزیکی و ملموس ما نیست نمی‌شود بگوییم ما در بستر فیزیکی داریم کارمان را می‌کنیم جمهوری اسلامی هم دارد کار خودش را می‌کند در تراز عرصه بین‌الملل دارد فعالیت می‌کند و به اهداف مثبت خودش می‌رسد یکی پس از دیگری دارد قله‌ها را فتح می‌کند حالا فضای مجازی را ولش کن آن مجاز است، خیر اصلاً قابل تفکیک نیست و ما نمونه‌اش را هم داشتیم در جنگ روسیه و اوکراین که این یکی دو سال اخیر تنش‌هایی که ایجاد شد جنگی که آنجا در گرفت فارغ از جنگی که در کف میدان دارد اتفاق می‌افتد عرصه مهم دیگرش، جنگی است که در بستر مجازی رخ می‌دهد است. آنچه که مخاطب با آن مستقیماً ارتباط برقرار می‌کند بستر فضای سایبر است اطلاعاتش را از آنجا می‌گیرد داده‌ها را از آنجا می‌گیرد تحلیل می‌کند تصمیم می‌گیرد و اقدام می‌کند اینکه در میدان چه اتفاقی می‌افتد طبیعتاً یک پایاهش فضای مجازی است.

فرهنگ پویا: صحبت شما این بود که چرا ما یک سکوی بین‌المللی نداریم. میلیون‌ها کاربر ایرانی در اینستاگرام توئیتر تلگرام و امثال اینها حضور دارند. چرا ما خودمان یک سکو نداریم. چرا مدیریت این عرصه باید در اختیار تلگرام و... باشد که آنها دارند ذهن‌ها را به هر سمتی که می‌خواهند می‌برند. چرا ما این دست برتر را در فضای رسانه و فضای مجازی نداریم. **استاد:** من یک مقدمه خیلی کوتاه عرض کنم یک ادیبانی در طول ده سال گذشته در کشور ما توسعه پیدا کرد در مقطعی هم طبیعتاً در دولت قبل (دولت آقای روحانی) هم توسط خود حاکمیت خود مدیران و مسئولان دولت این ادبیات را ترویج می‌کردند مشخصاً آقای آذری جهرمی به صراحت مطرح می‌کرد و خروجی آن ادبیات این بود که وابستگی کشور در حوزه آی‌سی‌تی و در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات نماد پیشرفت ماست. یعنی هرچه ما وابستگی بیشتر به سکوهایی خارجی پیدا می‌کردیم مدیران ما بجای اینکه شرمند شوند این را با افتخار می‌آمدند اعلام می‌کردند که مثلاً بله ما چقدر تعداد کاربران اینترنت ما افزایش پیدا کردند ولی دیگر این را نمی‌گفت که اینترنتی که من الان دارم می‌گویم بخش قابل توجهش پیام‌رسان‌ها و شبکه‌های اجتماعی هستند که حالا فارغ از این یکی دو سال اخیر که پیام‌رسان‌های داخلی یک مقدار رشد کردند قبلاً واتساپ بوده تلگرام بوده اینستاگرام بوده در مقاطع مختلف کل محور اینها بودند عموم کاربران در سکوهایی خارجی بودند مدیران کشور ما می‌آمدند این را به عنوان نماد پیشرفت کشور معرفی می‌کردند و خیلی خنده‌دار است. البته خنده‌دار که تأسف‌برانگیز است در واقع ما وابستگی مان را نماد پیشرفت کشور معرفی کنیم این طرز تفکر این نگرش در اذهان مدیران بوده متأسفانه در ذهن نخبگان هم رسوخ کرد و متأسفانه در بدنه جامعه هم همین تصور ایجاد شد.

ای کاش به همین‌جا ختم می‌شد بلکه بالاتر، اگر یک سکوی داخلی هم می‌خواست رشد کند دهها مانع سر راهش ایجاد می‌کردند و اجازه رشدش را نمی‌دادند. من یک مثال بزنم که اینجا بحث منعقد شود.

مدتی پیش من گوشی موبایلم خراب شد رفتم یک تعمیراتی موبایل تا آن را درست کنم گوشی من جی‌لیکس است مارک ایرانی این شروع کرد ادبیات تحقیر فناوری داخلی و جی‌لیکس به چه درد می‌خورد از این حرف‌ها به او گفتم برادر من ما یک زمانی شش تا شرکت تولید گوشی تلفن همراه داشتیم سال ۹۱ به سال ۹۵ که رسید از آن شش شرکت یکی مانده فقط جی‌لیکس، این هم شانزده خط تولید داشت پانزده خط آن تعطیل شد فقط با یک خط تولید کار کرد آن هم فقط برای اینکه عنوانش باشد فعلاً یک اسمی در بازار باشد بعد سال ۹۵ خیانتی که واقعاً در آن مقطع خیانت کردند آمدند تعرفه واردات گوشی همراه را ۴٪ کردند گوشی کامل وارد کشور شود تعرفه آن ۴٪ تعرفه واردات قطعات گوشی تلفن ۶۰٪ شد. این کار یک پیام برای تولیدکننده داخلی داشت. آقای تولیدکننده داخلی تو خیلی غلط می‌کنی می‌خواهی گوشی تلفن داخلی تولید کنی قطعات بخوای وارد کنی ۶۰٪ تعرفه واردات از تو می‌گیرم گوشی را وارد کنی ۴٪ از تو می‌گیرم این ادبیات یعنی ما نباید بتوانیم در حوزه فضای مجازی عرض اندام کنیم. در حالی که ما باید در حوزه فناوری اطلاعات و ارتباطات مشخصاً حوزه فضای مجازی باید به نقطه استقلال برسیم و استقلال هم نماد بارز و مظهر تام و کاملش حوزه شبکه‌های اجتماعی موتور جستجو لایه بعد سیستم عامل سرویس‌های ایمیل و اینها است.

فرهنگ پویا: حالا اگر در مدیریت این تحولی که شما فرمودید رخ بدهد این نگاه و نگرش تغییر کند در بحث‌های نرم‌افزاری سخت‌افزاری زیرساخت‌ها ما الان آن قابلیت و توانایی را داریم؟

استاد: بله قطعاً از دلایل عمده‌اش هم این است که بسیاری از شرکت‌های فناوری دنیا مثل گوگل شرکت متا که حالا فیس‌بوک و اینستاگرام را زیرمجموعه‌اش دارد مثل مایکروسافت اینها بخش قابل توجهی از کارمندان و مهندسينشان که در حوزه کدنویسی و برنامه‌نویسی دارند فعالیت می‌کنند جوان‌های ایرانی هستند یعنی یکی از تکیه‌گاه‌های عمده در شرکت‌های فناوری جوانان و نخبگان ایرانی هستند که اینها تعداد قابل توجهشان هم در همین سال‌های اخیر بخاطر اینکه اینجا بستر فعالیت مهیا نبوده مهاجرت کرده‌اند. طبیعتاً اگر که مسئولین به این نقطه برسند که حمایت جدی‌ای از اینها کنند نه فقط مسئولین بلکه مردم این حمایت را کنند مردم به این نقطه برسند که گوشی ایرانی پیام‌رسان ایرانی شبکه اجتماعی ایرانی سیستم عامل ایرانی همان توانمندی خارجی را دارد و اگر احیاناً کمبودها و نواقصی هم که دارد با حمایت قابل رفع است. من یک نمونه ای‌تا را عرض کنم شاید مخاطبان ما بیشتر با ای‌تا دارند فعالیت می‌کنند الان ای‌تا روزانه پانزده میلیون یوزر فعال دارد در یک روز پانزده میلیون نفر دارند دائماً از آن استفاده می‌کنند عدد، عدد خیلی قابل توجهی است، پس می‌توانیم با حمایت مخاطبین خود را نه تنها در ایران بلکه در جهان جذب کنیم.

مجازی این گونه نیست. یعنی نمی‌توان بین محتوا و زیرساخت جدایی انداخت که ما بتوانیم زیرساخت و ابزارش را از محتوایش جدا بکنیم چرا؟ چون فضای مجازی یعنی همان محتوایی که من برای شما در شبکه اجتماعی ارسال می‌کنم شما برای من ارسال می‌کنی من در آپارات یک ویدیویی را بارگزاری می‌کنم صدها میلیون‌ها مخاطب می‌آیند ویدیو را دانلود می‌کنند همین محتوایی که داریم رد و بدل می‌کنیم فضای مجازی و اینترنت و زیرساخت اینطور نیست لذا باید توأمان به هر دو بخش‌اش توجه شود.

ما می‌گوییم اگر که شما زیرساخت کشور را در اختیار اینستاگرام قرار دادی و اجازه دادی یک سکوی خارجی به راحتی خلاف قوانین کشور بیاید اینجا فعالیت بکند از طریق ارائه زیرساخت فنی به او شما در واقع داری محتوای او را وارد کشور می‌کنی مثل این است که تو رفتی با مدیر اینستاگرام توافق کردی گفتی روزانه مثلاً هزاران فیلم وارد کشور کن چطور ما می‌رویم از یک کشوری فیلم سینمایی او را صدا و سیما می‌خرد می‌آید پخش می‌کند شما وقتی زیرساخت اینترنتی کشور را در اختیار یک پیام‌رسان یک شبکه اجتماعی قرار دادی در واقع داری محتوای او را وارد کشور می‌کنی و اینها قابل تفکیک نیست و اگر آن زیرساخت را در اختیار یک سکوی داخلی قرار دهی می‌تواند با محتوایش مخاطب خود را جذب کند و این امکان در حال حاضر موجود است.

اینطور نیست بگویی من زیرساخت می‌آورم حالا وزارت ارشاد حوزه علمیه سازمان تبلیغات دفتر تبلیغات دستگاه‌های محتوای فرهنگی بروند محتوا را درست کنند خیر شما وقتی داری زیرساخت می‌دهی در واقع داری محتوا را هم می‌آوری لذا در وزارت ارتباطات وظیفه محتوایی هم داری. بخشی از این موضوع برمی‌گردد که حوزه سیاست‌گذاری کلان و شورای عالی فضای مجازی که متأسفانه در بحث شبکه ملی هم با مشکلاتی روبرو هستیم ریشه این مشکل هم برمی‌گردد به ادبیاتی که برخی مسئولین در این حوزه انتخاب کرده‌اند. یعنی می‌آیند شبکه ملی اطلاعات را به معنای زیرساخت فنی صرف می‌گیرند. ما می‌گوییم اگر حضرت آقا فرمودند در بحث فضای مجازی مهم‌ترین مسئله راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات است آقا بیشترین دغدغه را در حوزه محتوای فضای مجازی دارند پس وقتی بیشترین دغدغه‌شان حوزه محتواست و از آن طرف می‌گویند شبکه ملی اطلاعات مهم‌ترین مسئله هست یعنی چه یعنی من رهبر انقلاب نگاهم به شبکه ملی اطلاعات یک شبکه محتوایی است که مدیریت محتوا بکند آقای شورای عالی فضای مجازی شما که آمدی شبکه ملی اطلاعات را یک زیرساخت فنی صرف تعریف کردی دقیق‌تر بگوییم رنگ و لآب فنی و نگاه فنی در آن خیلی بیشتر از حوزه محتوایی است که دغدغه حضرت آقا است. این در حالی است که برخی از کشورهایی که الگوی شبکه ملی اطلاعات را از ما گرفتند تقریباً هجده سال گذشته کشورهایی که الگو را از ما گرفتند الان شبکه ملی‌شان را راه‌اندازی کردند تمام شده ما هنوز اندر خم یک کوچه‌ایم.

نکته دوم اینکه اگر در تراز بین الملل می‌خواهیم ورود کنیم و آن نگاه تحولی شگرف را فارغ از فضای بستر فیزیکی دنیا در حوزه فضای سایبر هم داشته باشیم باید شبکه ملی اطلاعاتی توسعه پیدا کند که فارغ از نگاه فنی نگاه محتوایی هم در آن وجود داشته باشد خودخواه می‌تواند در عرصه بین‌الملل هم با توجه به نفوذ کلامی که جمهوری اسلامی ایران دارد مخاطبین جدی را به خودش جذب کند.

فرهنگ پویا: یک

مقدار اگر بیشتر از آن حمایت شود و سرورهایش را ارتقاء بدهند کارهای دیگر انجام بدهند که دیگر عالی می‌شود.

استاد: بله آقایان در دولت قبل سه هزار سرور رایگان در اختیار تلگرام قرار دادند در حالی که در همان دولت به پیام‌رسان داخلی دو تا سه تا سرور دسته دوم در اختیارش قرار دادند. آن تفکر حالا در دولت فعلی نیست بحمدلله وزارت ارتباطات آقای زارع پور ایشان انصافاً در این حوزه خوب ورود کرده یعنی انصافاً در این یک سال گذشته و بعد از اغتشاشات بحث فیلترینگ اینستاگرام و واتساپ که مطرح شد انصافاً وزارت ارتباطات به خوبی ورود کرد حمایت خیلی خوبی را در حوزه زیرساخت برای پیام‌رسان‌های داخلی انجام داد ولی یک نکته‌ای که باز همین مسئولان فعلی ما هم از آن غفلت می‌کنند حوزه محتواست متأسفانه وزارت ارتباطات نقش خودش را بیشتر در حوزه زیرساخت فضای مجازی دارد تعریف می‌کند و می‌گوید من مسئول زیرساخت هستم مسئول محتوا کس دیگری است که این تلقی، تلقی صحیحی نیست باید ما یک مقداری دقت بیشتری در حوزه فضای مجازی کنیم فضای مجازی همانند تلویزیون در اختیار رژیم شاهنشاهی باشد محتوای شاهنشاهی خودش را پخش می‌کند در اختیار جمهوری اسلامی باشد محتوای خودش را پخش می‌کند چارچوب همان چارچوب است ابزار همان ابزار است فرقی نمی‌کند محتواست که عوض می‌شود فضای